

Sözlü Kültür Bağlamında Ege'nin Kültürel Bellek Örneği: Homeros

The Example of Cultural Memory of the Aegean in the Context of Oral Culture: Homeros

Öznur TANRIVER¹

Özet

Tarih boyunca kültürün sürekli değişim halinde olduğu açıktır. Bu değişim süreci içerisinde sözlü kültür anlatıları, bilginin aktarılmasında önemlidir. Sözlü kültür anlatıları ile ilgili ilk çalışmaların "Homeros Sorunu" çerçevesinde 18. yüzyıldan itibaren başladığı bilinse de İ.Ö. VI. yüzyıla kadar inmektedir. Homeros'a atfedilen Iliada ve Odysseia eserlerinin İ.Ö. VI. yüzyılda, Peisistratos döneminde yazıya geçirildiği bilinmektedir. Nitekim, Homeros üzerine yazılanların geniş bir literatür oluşturduğu ve özellikle Antik Yunan'ın önde gelen şairinin tarihsel bir şahsiyet olduğu belirsizse de, tarihteki ve günümüzdeki tesirinin ne denli olduğu aşikardır. Milman Parry ve Albert Lord tarafından yapılan bir araştırma, Homeros'un eserlerinin ezberleme yoluyla değil de sözlü kültür ile aktarıldığını göstermektedir. M. Parry, bu çalışmasını Sırp bir çobanın kulaktan dolma hikayeler anlatmasıyla keşfetmiştir. Zira, Antik Yunan'da da yazının keşfinden önce, gezerek hikayeler anlatan rhapsodosların olduğu belirtilmektedir. Öyle ki, Homeros'un eserleri de kronolojik açıdan geçmişe yönelik sözlü unsurlar içermektedir. Özellikle Iliada eserinde yer alan Girit-Myken Saraylarının ve Batı Ege kentlerinin tasvirleri, toplumsal bellekte yer ederek anlatı biçiminde günümüze kadar ulaşmıştır. Bunun yanında, Iliada ve Odysseia'da Antik Ege'nin geçmiş ihtişamlarının ve kahramanlıklarının anlatılması, kültürel bellek çalışmalarında da değerlendirilmektedir. Bu nedenle, Ege Bölgesi'ne dair sözlü anlatıların anlaşılması ve kültürel bellek dinamiklerinin, nasıl uzun dönem boyunca hatıra geçmişinde yer aldığını ele almak gerekmektedir. Bu çalışma, sözlü kültürün anlaşılmasında ve kültürel hafızalarda oldukça yankılanan Homeros'un ne denli önemli olduğuna odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Sözlü Kültür, Kültürel Bellek, Kültürel Miras, Homeros

Abstract

It is clear that culture has been in constant flux throughout history. In this process of change, oral cultural narratives are important in transferring knowledge. Although it is known that the first studies on oral cultural narratives started from the 18th century within the framework of the "Homer Problem", it goes back to the 6th century B.C. Iliada and Odysseia works attributed to Homer; It is known that it was written down in the 6th century B.C. during the period of Peisistratos. As a matter of fact, although it is uncertain that the writings on Homer constitute a large literature and especially that the leading poet of Ancient Greece is a historical figure, it is obvious how much his influence in history and today is. A study by Milman Parry and Albert Lord shows that Homer's works are transmitted through oral culture rather than memorization. M. Parry discovered this work by a Serbian shepherd telling hearsay stories. Because,

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Çanakkale, Türkiye

ORCID:

Ö.T.: 0000-0002-1521-5843

Corresponding Author:

Öznur TANRIVER

Email:

oznurtanriver@comu.edu.tr

Citation: Tanriver, Ö. (2021). Sözlü kültür bağlamında Ege'nin kültürel bellek örneği: Homeros. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11 (4): 863-868.

Submitted: 10.09.2021

Accepted: 04.12.2021

before the discovery of writing in Ancient Greece, it is stated that there were rhapsodos who traveled and told stories. So much so that Homer's works also contain verbal elements for the past in chronological terms. The depictions of Crete-Mycenaean Palaces and Western Aegean cities, especially in Iliada, have reached today in narrative form by taking place in the social memory. In addition, the narration of the past glories and heroism of the Ancient Aegean in Iliada and Odysseia is also evaluated in cultural memory studies. Therefore, it is necessary to understand the verbal narratives about the Aegean Region and how the dynamics of cultural memory have been in the memory of the long term. This study focuses on how important Homer is in understanding oral culture and in cultural memories.

Keywords: Culture, Oral Culture, Cultural Memory, Cultural Heritage, Homeros

1. GİRİŞ

Eskiçağ tarihi içerisinde 18. yüzyıldan itibaren tartışılmaya başlanan “Homeros Sorunu”, sözlü ve yazılı kültür araştırmalarının merkezinde de uzun bir süre yer almıştır (Ong, 2020: 30). Schliemann'ın Homeros'un Iliada eserinden yola çıkarak Troia kentini bulması ile Homeros konusu üzerinde daha fazla durulmaya başlanmıştır. Fakat bu durum aslında, İ.Ö. VI. yüzyıla kadar gitmektedir (Ong, 2020: 31). Smyrnalı olduğu kabul edilen Homeros'un ve kendisine atfedilen Iliada ile Odysseia eserlerinin günümüze kadar nasıl ulaşabildiği üzerine “Aktarıcılar sayesinde mi veya bir Homeros ya da birçok Homeros mu?”, Homeros gerçekten yaşadığı mı?” soruları neden Homeros olduğunu açıkça anlatmaktadır (Sevindik, 2020: 194). Sadece eskiçağ tarihi bazında değil geniş çerçevede bakıldığında ne kadar önemli olduğunu ve halen daha değinilmesi gereken önemli konu niteliği taşıdığı da anlaşılmaktadır.

İnsanoğlunun uzun yıllar boyunca, iletişime hâkim olan dili ve tane tane ses olarak kelimeleri ortaya çıkartarak kullandıkları açıktır. Nitekim, insanların yüz yüze ve yalnızca sese bağlı iletişim kurması sözlü kültür ile olan ilişkilerini göstermektedir. Noam Chomsky'in ifadesiyle “insanların dil yetisiyle doğuyor” olmaları hâli hazırda sözel bir ortamda bulunmalarını da beraberinde getirdiğini aktarır (Erdal, 2013: 9). Dolayısıyla birey bu yetisini diğer yetilerine de aksettirmek zorundadır. Walter Jackson Ong sözlü kültür ile yazılı kültür arasındaki ilişki ile ilgili olarak “kelimelerin sözlü kültürde sesle sınırlanması”nın, “anlatım biçiminin yanı sıra düşünme sürecini” de etkilediğini söylemektedir (Ong, 1999: 49). Sözlü kültürün içerisinde yer edinen “diyalog” şeklindeki iletişim biçimi doğrultusunda, bir konu çözümlenebildiğinde oluşan düşüncelerin “hatırlanabilir” kılınması gerektiğinden, birtakım yöntemlerin de geliştirildiği anlaşılmaktadır. Sözlü kültür, toplumun ortak malı olan ve yılların birikimi ile doğal bir süreçte oluşan hazır kalıpların deneyimleri pekiştirecek şekilde biçimlendirilmesiyle oluşur ve metinden yoksun olduğu için de toplum belleğinde yüzyıllarca gelişerek varlığını halkın bilincine yerleştirerek sürdürdüğü belirtilmektedir (Ong, 1999: 50). Sözle biçimlenen düşüncenin de zaman içinde deyişlerin kullanımı ile daha ince bir ustalık kazanarak yüzyıllar boyunca nesilden nesle geçtiği de açıktır. İnsanların bildiklerini saklamak, düzenlemek ve iletmek için “öyküleri” yüzyıllardır kullandıkları bilinmektedir. Hangi çağda olursa olsun bir bilgenin etrafına toplanan kişilere öykü-efsane vb. anlatılarının olduğu öykü içinde öyküler mutlaka vardır. Barry Sanders'in ifadesiyle “sözlü kültürde bilgi, bireysel bir deneyim değil toplumsal bir olgudur” der (Sanders, 1999: 22).

Yazının icadı ve sonrasında alfabe sistemi ile iletişimin daha kolay olması, sözlü kültürün hükmünü yitirmeye başlamasına rağmen, günümüzde dahi sözlü kültür evresinde olan kimselerin olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede, bilginin aktarılmasından önceki adımın bilgiyi edinme evresinde kendini göstermesi, sözlü ve yazılı kültür arasındaki farkı açıklamaktadır (Ong, 1999: 24). Yazılı kültürde, ezberin bir arada olan metne bağlı olarak daha kolay yapılabilirliği fakat sözlü kültürde böyle bir şeyin mümkün olmayışı, sözün “uçuculuğunu”, yazının ise “kalıcılığını” ortaya çıkartarak, her bilginin kayıt altına alınmasını icap ettirmiştir.

2. SÖZ ve YAZI

Matbaadan önce, antik dönemlerde yazının papirüse aktarıldığı bilinmektedir. Her nasıl olursa olsun aslında söz ile aktarılan tüm bilgilerin, bir yerlerde kayıtlı şekilde korumaya alınması söz konusudur. Bu bağlamda, söz ile aktarılan bilginin yazıya geçirilme esnasında yazan kişinin maksadı ile metnin ifade ettiği anlam arasındaki ilişkinin kesilmesi sonucu, anlam bilim ile eş değer hale gelir (Dupont, 2001: 26-27). Böylece artık metnin daha önemli olduğu anlaşılmaktadır. Tam da bu noktada, antik dönemden itibaren söz ve yazı arasındaki halef selef durumu çekişmeyi de ortaya çıkarmıştır. Sözlü kültür ile gelişmiş toplumun da yazıya geçiş dönemi nihayetinde sancılı olmuştur. Buna örnek olarak Platon ve Sokrates gösterilmektedir. Platon'un, Sokrates'in ağzından yazıya temelde eleştiri getirdiği belirtilmektedir; "Yazının insanı olmadığını; gerçekte sadece insanın zihninde var olan düşünceyi zihnin dışında kurmaya kalkıştığını", yazının belleği çürüttüğünü söyler. Platon'a göre, yazı, zihni zayıflatmaktadır. Yazıya alışanın unutkan olduğunu kendi öz kaynaklarından yararlanacağına dış kaynaklara bağımlı kaldığını ve öz kaynaklarını yitirdiğini söyler. Yazı edilgendir ve kendi gerçekdışı, yapay dünyasına kapalıdır (Ong, 2020: 98-99). Bu durumda, Platonun Homeros gibi halk ozanlarını da çalışmalarına katmadığı anlaşılmaktadır. Bunun dışında, Platon'un bu düşüncelerine rağmen antik Yunan'da da, okuryazarlığın başka toplumlarda olduğu gibi dar bir çerçeveyi aşmadığına kanıt olarak E. Havelock, aynı eserinde yazının bu topluma girmesinden hemen sonra yazıcılık zanaatının geliştiğine işaret etmektedir. Artık bu aşamadan sonra yazı, ustaların işi haline gelmiştir (Havelock, 1963: 180). Eski Yunan'da yazı yazmak bir zanaat olunca, nasıl herkesin her zanaatı bilmesi gerekmiyorsa, herkesin okuryazar olması da gerekmemiştir. Havelock'a göre, bu anlayış ile Yunan alfabesinin icadından ancak üç asır sonra, Platon devrinde yazı zanaat olmaktan çıkıp halkın malı olmuş ve kitlelerin yazıyı içselleştirmesiyle düşünme biçimi de değişmiştir (Havelock, 1963: 37). Sonuç itibarıyla sözlü kültür ile yazılı kültür arasında kesin çizgilerle belirlenmiş bir sınırdan söz edilememektedir.

Ancak, sözlü kültürden yazıya geçiş aniden olmamış, zamanla, süreç içerisinde gerçekleşmiş âdeta insanlığın evrilerek gerçekleştirdiği bir değişim olduğu anlaşılmaktadır.

3. SÖZLÜ KÜLTÜR TEORİSİ

3.1. M. Parry Öncesi

Yazının keşfinden önce 'sözlü' iletişimin önemi açıktır. Yeryüzünde hemen her şeyin bir ilki olduğu gibi söz ve yazının da ilk anları mutlaka olmuştur. Öyle ki, yaşamın başlangıcının da yazı öncesine kadar gittiği bilinmektedir. "Her şeyden önce söz vardı" ifadesi yazının matbaaya bağlanması sonucu "söz uçar; yazı kalır" özdeyişi olarak dönüştüğünü göstermektedir.

Nitekim, Homeros üzerine yapılan çalışmalar arasında kuşkusuz en önemlisi M. Parry'nin çalışmaları olmuştur. Milman Parry'nin çalışmaları sonucu ortaya konan Homeros iddiası ve sözlü formül kuramı öncesinde de birtakım çalışmalar olduğu bilinmektedir (Ong, 2020: 76). Ancak, M. Parry Homeros sorununu Yugoslavya'da Homeros ile ilgili "sözlü edebiyat araştırmaları" sonucu adeta tesadüfen bulmuştur. Halk ozanlarının halen daha anlatılarına devam ettiğini ve kulaktan kulağa yayılan hikâyelerin ve sözlerin olduğunu belirtmektedir (Parry, 1971: 51). Dolayısıyla, Homeros'un da eserlerinin kendisine atfedilse de belki de yüzyıllar boyu kulaktan kulağa aktarılan yaşamlar ve hikâyeler olabileceği şeklinde yorumlanabilmektedir. Tabii, Mezopotamya'da Yunan alfabesi öncesi, iki yüzyıldır alfabe kullanımının ve Mısır'da muazzam hiyerogliflerin var olduğu bilinmektedir.

M. Parry'nin Homeros'un kendisine atfedilen Iliada ve Odyssea eserlerinden yola çıkarak "sözlü formül" adını verdiği ezberleri bozan çalışmasından önceki dönemlerde de Homeros,

birçok araştırmacının ilgisini çeken konu haline gelmiştir. Ancak, belirli metod kullanan araştırmacıların konuyu formülleştiremedikleri de açıktır.

Homeros ile ilgili çalışmalar üzerine Antik Dönemde Cicero, Iliada ve Odysseia destanlarının metin olarak ortaya çıktığını zannederek zamanında okunan iki Homeros metnini Peisistratos döneminde yazıya geçirildiğini iletmektedir (Ong, 2020: 31). Zira, Homeros'a atfedilen bu eserlerin diğer Yunan şairlerine benzemediği de anlaşılmaktadır. Tabii eserlerde anlatılan bazı anektodların da farklı tarihlere ait olduğu düşünülmektedir. Öyle ki, eserler üzerine yapılan çalışmaların tam adıyla "Sözlü Formül Kuramı" olarak anılmasa da M. Parry'e yol gösteren çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmalarda farklı görüşler de yer almaktadır. Kimisi Homeros'un kesinlikle yaşamadığını iddia ederken kimisi de Homeros'un yaşamış olabileceğini ancak destanların kesinlikle uydurma olduğunu iddia etmektedir (Goody, 1977: 77). 17. yüzyılda, F. Hedelin'in (1604-76), Iliada ve Odysseia eserlerindeki olay örgüsünün ve kahramanların kötü işlendiğini, yapıtın ahlaka aykırı olduğunu ileri sürerek eserlerin, aslında başkalarının derlenen "rhapsodos" dizisinden başka bir şey olmadığını iddia etmiştir (Reiss, 1992: 252; Ong, 2020: 31). Tarih felsefecisi İtalyan G. Vico ise (1668-1744), Homeros adında birinin var olmadığını, fakat eserlerinin halk topluluğunun ortak eseri olduğunu belirtmiştir (Ong, 2020: 32).

M. Parry'nin görüşüne yaklaşan ilk araştırmacının, 18.yüzyılda eserlerde adı geçen yerleri tespit eden İngiliz diplomat ve arkeolog Robert Wood olduğu belirtilmektedir. R. Wood'un, Homeros'un okuma yazma bilmediğinden ve destanları yalnızca güçlü belleğiyle yarattığı kanısına vardığı aktarılmaktadır (Ong, 2020: 32). R. Wood'un sözlü kültürde belleğin taşıdığı önemin, yazılı kültürdekinden hayli farklı olduğunu öne sürmesi oldukça dikkat çekmektedir. Homeros belleğinin nasıl çalıştığını tam anlamı ile açıklamamış olsa da R. Wood, eserlere özgü niteliği kazandıran unsurun tek bir kişiden öğrenilen bir beceriden ziyade, tüm halka ait bir yetenek olduğunu ileri sürdüğü anlaşılmaktadır. Diğer taraftan yine farklı bir görüş sunan Friedrich August Wolf, 1795 yılında yazdığı "Pro-legomena'sıyla" önyak olduğu "çözümleyiciler" yöntemini sunmuştur. 20. yüzyılın başında çözümleyicilerin yerini alan "bütüncüler", destanları tek bir kişinin yaratmış olabileceğini düşünmüşlerdir. Öyle görünüyor ki, Sözlü kültürün her ne kadar yazılı kültür çağı ile devşirilmiş olsa da insanlığın tarihinden bu yana hâlâ etkisi belirgin bir şekilde devam eden gelenek oluşturduğu anlaşılmaktadır.

3.2. Homeros Üzerine

Sözlü Formül Kuramı ile Homeros destanları üzerine çalışan Milman Parry'nin buluşunun, eskiçağ tarihinde oldukça önem kazandığı ve ses getirdiği bilinmektedir. Ancak M. Parry'yi bu çalışmaya yönlendiren bir ipucundan ziyade sezgilerine güvendiği anlaşılmaktadır. M. Parry'nin (1928) bu çalışmasında, anlatan ve anlatıcı esaslar yer almıştır. M. Parry'i, bu yönetime iten ise, yaşayan bir gelenek olan Avrupa kahramanlık şiirini yakından inceleyerek Homeros eserlerinin sözlü biçimini çözümlenmeye yönlendirdiği anlaşılmaktadır (Parry, 1928: 88). M. Parry çalışmasını bitirmeden yaşamını yitirdiğinden dolayı çalışmasını Adam Parry devralarak devam ettirmiştir (Parry, 1971: xxii). M. Parry'nin 1928 yılında Paris'te hazırladığı doktora çalışmasında olgunlaşan ve kanıtlanan buluşunu Walter Ong, adı geçen eserinde, Homeros türü şiirlerin belli başlı hemen her özelliğinin, sözlü birleştirme yöntemlerinin zorunlu kıldığı bir tutumluluğa dayanması şeklinde özetlemiştir (Ong, 2020: 34-35). Ong, Milman Parry ve Albert Lord'un çalışmalarının, birincil sözlü kültürde belleğin doğasını daha gerçekçi değerlendirme açısından da devrim yarattığı düşüncesindedir. Nitekim, sözlü kültürde bellek, M. Parry'nin Homeros şiirleri araştırmasının odağını oluşturmaktadır (Erdal, 2013: 44). Ve burada, sözlü formül teorisinin insanlarda yarattığı ilk izlenim Homeros'un destanlarının kelime kelimesine ezberlenmiş olduğu düşünülmektedir. Çünkü, Iliada ve Odysseia'nın dize ölçülerinin hiç şaşmadığı kaçınılmaz bir gerçektir. Zira, ezberlenememiş binlerce dizeden oluşan ve *heksametron* ölçüdeki eserler nasıl

okunabilirdi? Tam da bu noktada, M. Parry'e göre, ozanın *heksametron* ölçüye uyan zengin bir dağarcığı olmalıydı ki, böylelikle, gelenekselin dışına çıkmadan ölçüsü şaşmayan dizeler üretebilirdi (Lord, 1960: 68-98).

Sonuç olarak, Iliada ve Odyssea destanlarında geçen kelimelerin büyük bir bölümü tanıdık kalıpların parçalarını oluşturmaktadır. M. Parry'nin Homeros'un eserlerinde yer alan "tradisyonel" ifadeler ile ilişkili çalışmasındaki amaç ise, bir isim ile birden fazla kalıplaşmış ifadeden oluşan söz konusu formüllere değinerek, bunların destansı bir efsaneyi nasıl olup da *heksametron* ölçüye dönüştürdüğünü izah etmesi ve çözümlemesi olmuştur (Ong, 1999: 76). Dolayısıyla, ilk olarak epik şiirdeki Homerik düşüncenin rekonstrüke edilmesi ile Iliada ve Odyssea'nın, tradisyonel bir stilde kaleme alındığı, sözlü olarak düzenlenerek stil-form farklılıkları da ortaya konduğu bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki, eserlerde bazı kelimeler veya cümlelerin tekrarı görülmektedir. Örneğin; Homeros'un eserlerinde, Athena ile ilgili "θεά γλαυκώπις Ἀθήνη" ifadesinin toplamda elli kez tekrarlanmaktadır (Parry, 1971: 275-276).

4. M. PARRY BULUŞU SONRASI HOMEROS SORUNU

Homeros üzerine yapılan çalışmalar arasında esas olarak M. Parry'nin "Sözlü Formül Kuramı" izinden ilerleyen A. B. Lord ve E. A. Havelock'un araştırmaları olmuştur. Uzun geziler sonucunda Sırp-Hırvat destan ozanlarının şarkılarını ve bu ozanlarla yaptığı uzun söyleşilerin kayıtlarını *The Singer of Tales* kitabında derleyen A. B. Lord, böylece M. Parry'nin araştırmalarını canlı örnekleriyle pekiştirerek ilerletmiştir. Aynı zamanda, M. Parry'nin çalışması birçok araştırmacıya yol gösterici olsa da olumsuz eleştiriler de almıştır. Söz-yazı; ilkel-modern ekseninde yalnızca edebiyat, tarih alanlarında değil aynı zamanda antropoloji çalışmalarında da Sözlü Formül Kuramı kullanılmıştır. Öyle ki, her teorinin sonu aslında başka bir teoriye başlangıç oluşturmuş ve diğer başka teorilerin eleştiri ekseninde tekrar ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak, uzun yıllar süren ve halen daha üzerine çalışmalar yapılmaya devam edilen Homeros sorununun her ne teori başlığı altında olursa olsun daha uzun yıllar devam edeceği açıkça anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Sözlü Formül Kuramı adlı çalışmanın uzun yıllar oldukça önemli olduğu ve bununla ilgili birçok çalışmanın yapıldığı bilinmektedir. Sözün yazıya yazının da kalıcılık sağlayacağı yeni ortamlara aktarılması, bazı araştırmacılar üzerinde olumlu etki bırakmış olsa da bazıları üzerinde olumsuz etki bırakmıştır. Nitekim, tüm bunların sonucunda özellikle sözlü kültürün, günümüzde değerinin bilinmesi gerektiği kanısı çoğunluktadır. Öyle ki, geleneklerin değerini kaybetmeye başlaması ile ortaya çıkan kültürel miras çalışmaları bu rahatsızlığı ön plana çıkartmaktadır. Esasen sözlü kültürün kültürel bellek ve tabii Homeros ile uzun yıllar nesilden nesle aktarılması oldukça önem taşımaktadır. Böylesine değerli olan, sözlü kültür ile günümüze ulaşabilen eserlerin içerisinde yer alan mitolojik ifadelerin yanı sıra geleneklere de değinilen kent, toplum ve sosyolojik yapıyı da sundukları anlaşılmaktadır.

Sözün, yazıdan daha eski ve daha yaygın olduğu, her toplumun yazıya geçişinden önce sözellik kısmından geçtiği açıktır (Sönmez, 1990: 119). İster bireysel ister toplumsal olsun ele alınan konunun yazıya geçişi aslında geriye dönüşü olmayan bir deneyim haline gelmekte ve yazı öğrenimi ile "sözelliğin" düşünme ve özellikle anımsama özelliklerinin silinebileceği düşünülmektedir (Sanders, 1999: 14). Diğer taraftan, yazının gelişmesi sözlü kültürün yok olmasına yol açmamış aksine hem söz hem yazı bir arada varlıklarını sürdürmeye devam edebilmiştir. Ancak yazının ilk aşamada belli bir grubun tek elinde olması okuryazar olmayanlara metinlerin içeriğinin aktarılması konusunda sorumluluğu gerekli kılmıştır (Goody, 2001: 168). Tabii

sözlü kültür her ne kadar düşünme ve ifade etme biçimine ait özelliklerini taşımaya devam etmeye çalışsa da yazılı kültürün, kültürel yaşam üzerinde kullanılmaya başlanması ve okuryazarlığın yaygınlaşmasıyla baskın rol üstlenmesi kaçınılmazdır.

Sözlü kültürde, insanın yaşama dair tecrübelerini bilgiye dönüştürerek saklaması ve aktarması, doğal süreçte kendine özgü dilsel aracı ortaya çıkarmış olsa da yazılı kültüre geçildiğinde bu dilsel araç farklı alfabetik söylemler ile değişikliğe uğrayarak farklı işleyişe sebep olduğu anlaşılmaktadır. Tam da bu noktada, yazılı kültür ile günümüze ulaşabilen sözlü kültür değerlerinin esasen kültürel bellek bilinci aracılığı ile kalıcı oldukları ortaya çıkmaktadır. Yazı ile kelimelerin 'somut bir nesne' haline gelirken söylenen sözün geride bir şey bırakmadığı görülmektedir. Bu sebeple, sözlü kültürün aktarılması ya bir üslup ya da kültürel bellek kolektifi biçimi sonucu olduğu açıklanmaktadır. (Oskay, 2001: 194).

Sonuç olarak, hiç kimsenin doğrudan şimdiki zaman içinde yaşayamadığı, tüm insanlığın neticede ister bireysel ister kolektif olsun olayları (tarih, mitos vb.), belleğin birleştirici işlevi aracılığıyla topladığı açıktır. Özellikle kültürel belleğin oluşturduğu bu yapının, geçmişi bizlere sonsuz olacakmışçasına sunması oldukça değerlidir. Öyle ki, efsanevi anlatıların insanlığı oldukça büyülediğini anlamak basittir. Gerek dünyayı kavramak gerek geçmişi yeniden kurmak için yararlandığımız o sınırsız yeteneği kullanma olanağını insanlığa sunmaya devam edeceği göz ardı edilemez bir gerçektir (Eco, 1995: 148-149).

KAYNAKÇA

- Dupont, F. (2001). *Edebiyatın Yaratılışı Yunan Sarhoşluğundan Latin Kitabına*. (Çev. Necmettin Sevil), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Eco, U. (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (Çev. Kemal Atakay), İstanbul, Can Yayınları.
- Erdal, T. (2013). "Sözlü ve Yazılı Kültür Tartışmaları Açısından Fuzuli Şiirlerinde Varyantlaşma", Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), Yozgat.
- Goody, J. (1977). *The Domestication of the Savage Mind*. Cambridge University Press.
- Goody, J. (2001). *Yaban Aklın Evcilleştirilmesi*. (Çev. Koray Değirmenci), Ankara, Dost Kitabevi.
- Havelock, Eric A. (1963). *Preface to Plato*. Cambridge: Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- Lord, Albert B. (1960). *The Singer of Tales, Harvard Studies in Comparative Literature*, 24. Cambridge Mass: Harvard University Press.
- Ong, Walter J. (2020). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözüün Teknolojileşmesi*. (Çev. Sema Postacıoğlu Banon), İstanbul, Metis Yayınları.
- Oskay, Ü. (2001). *Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım*. İstanbul, YKY.
- Parry, M. (1928). *L'Épithète traditionnelle dans Homère*, Paris: Société Editrice Les Belles Lettres. İngilizce Çevirisinde s. 1-190, *The Making of Homeric Verse* içinde, haz. Adam Parry, Oxford: Clarendon Press, 1971.
- Parry, A. (1971). *The Collected Papers of Milman Parry*, Oxford: Clarendon Press.
- Reiss, Timothy J. (1992). *The Meaning of Literature*. London, Cornell University Press.
- Sanders, B. (1999). *Öküzün A'sı*. (Çev. Şehnaz Tahir), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Sevindik, A. (2020). "Homer Meselesi: İcracı, Aktarıcı veya Sadece Bir İmge Olarak Destanların Söyleticileri", *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, s. 194-224.
- Sönmez, S. (1990). "Sözlü Dil/Yazılı Dil", *Dilbilim Araştırmaları*, Ankara, Hitit Yayınevi, s. 119-122.